

MENCIONS ANT. 909: «*de ipsa Scala* ['Escaló'] insuper --- *Boraebne* ['Borén'] et *Scardo* et, in solanes, *Ferraria* ---» (veg. l'art. *Escaló*, Abadal (*Pall. i Rib.*, 240b13); 1081: *Escart* (*Hist. Lgd.* v, 672, 673); 1163: «Gerrensi monasterio --- *Saorth* --- *Caresgue* --- *Benuio* --- totam villam d'*Escarts*» (SerranoS., *NHRbg.*, p. 109); 1164, altra versió d'aquesta butlla: *Escart* (Kehr, *Papsturk.*, p. 399); 1191: Petrus de *Scart* (*Cart. Poblet*, p. 156); 1195: Sig. Petri de *Scart* (*ibid.*, p. 155); 1375: «--- tota valle de Casquar --- d'*Escart* ---» en el capbreu inèdit de la vall d'Assua, que vaig llegir en els docs. de Rialb a l'any 1963 (xxxvi, iii, 80) (la Vall Càrcar o *Cascar*, que surt sovint en aquest capbreu, segons les altres cites i la d'*Spill* de Castellbò, 124v., era la vall de Baiasca, poble a 4 k. SSE. d'Escart, entre aquest i la vall d'Assua).

Totes les mencions antigues, doncs, comencen en *Esc-(Sc-)*, i només la primera té *-do* final, totes les altres sis coincideixen en *-t*, ja des del S. XI, època en què les oclusives sonores no s'havien ensordit en fi de mot, fenomen que no es consumà fins al S. XIII o XIV. Per a l'etimologia, doncs, és forçós atenir-se a una base amb *-rt-*, i desestimant l'hapax de 909, doc. que presenta diverses irregularitats opinables, a desgrat de la il·lustració que n'ha donat Abadal (veg. l'art. *Escaló*); i explicat fàcilment com a falsa llatinització inspirada en el ll. *CARDUS* i cat. *escardar*.

ETIM. Detall fonètic que ja quasi obliga per si sol a rebutjar la possibilitat, seriosa i no inversemblant, que vingui d'un NP germ. *ASKHARD*; ¹ majorment rebutgem la suggerida per Mn. Alcover (*BDLC* I, 350): *es card* 'el card', sense solta semàntica, no sols per aquestes raons, car els casos d'aglutinació de l'article arcaic *es* són raríssims a la toponímia palleasa.

Tot fa creure que es tracta d'un nom basco-ibèric, com els que formen la majoria dels pobles de l'Alt Pallars (*Espot*, *Arestui*, *Llavorsí*, *Caregue*, *Gurp*, *Sort*, *Llessui*...). Acaben de conve'nir en dos NLL de l'Alt Aragó, evidentment inseparables: *Escarto*, gran pda. muntanyenca de la vall de Gistau, te. de Serveto (50 k. dret O. d'Escart), xvii, 1348, 37 (nom recollit també per Elcock, 1.ª *Reun. Top. Pir.*, p. 99). D'aquest és clarament derivat *Escartín*, poble de la vall de Broto, agre. al mun. de Bergua, uns 30 k. més a l'OSO., nom il·lustrat per Fray Miguel de *Escartín*, del qual dona notícies l'*Esp. Sagr.* XLVIII, 65; sigui dim. romànic en *-INU*, sigui compost bascoide en *-GIN*; ² potser això últim, cf. *Otin*, poble de la Sierra de Guara (*E.T.C.*, 144, 109) < *OTE-GIN* (veg. l'art. *Odèn*).

Deu ser un compost basc format amb *aska* 'cavitat', 'fossa', 'solc', 'pastera' (veg. infra a l'art. *Escàs*), amb la postposició basca *-art(e)* 'entre': que figura en tants noms propis bascos (*Oihenart*, *Larrarte*, *Ugarte* (< *Ur-arte* 'entre aigües'), *Ezcabarte*, *Anabiarte*, *-bitarte*). O NLL bascoïdes menys coneguts, com *La Atiart*, po-³⁵ blet de la Peña Montañesa, agr. a Toledo de Lanata < *ATE-ARTE* 'entre portells'; vegeu-ne més en Irigaray (1.ª *Reun. Top. Pir.*, 162). *Rabarte* (p. Isil, Àneu, 'entre bessones', basc *arriba*).

Escart serà *aska* + *arte* 'entre solcs, entremig de 60

clots' (parlant dels que des d'Escart baixen a la N. Pallaresa). No ens pot fer escrípols la *-o* de *Escarto* (i menys la de la menció de 909), són ultracorreccions degudes al vaivé en la pèrdua de la vocal final, com en l'alt-aragonès: *Serveto* (el mun. on hi ha *Escarto*), era abans *Servet* (pàtria del biòleg i teòleg insigne, víctima de *Calvin*). El canvi de *askz* pretònic inicial és el fet comú que veiem repetit en *Escariu*, *Escaró*, *Escàs*, *Estoer*, *estella*, *escoltar* etc.).

PARÒNIMS que no ens guiaríem gaire o gens cap a l'etim., però convé consignar, amb el que hi veiem. Cogn. basco-cast. *Azcárate*, accentuat així s'assembla a *Escart*, però deu ser accentuació secundària, pròpia del castellà (que sovint desplaça l'accent en els cognoms bascos: *Mújica/Muxika*, *Itúrbide/Ilturbide*, *Donóstia* < *Donostiá*); car és compost de *Garate*, analitzat *Aitz-gara-te* «lo alto de la peña» per Mitxelena (*Apell.*, § 257, *gara* 'dalt'): aquests noms en *-ate* (com *Arrate* guip., *Garate* etc.), en la nostra toponímia pall-²⁰rbg-arag., apareixen sempre accentuats en *áte*: *Arate*, *Broate*, *Aurati*, *Manyat(e)*, *Murati*, *Escarbonate* etc. (*E.T.C.* I, 122, 128).³

Escarbonate (*E.T.C.* I, 133, 123, 128, 149), prop d'Isil (V. d'Àneu) ens recorda el navarrès *Ezcabarte*, vall molt conservadora (Caro B., *Los vascos*, p. 42; Urabayen, *RIEB* XIII, 37ss.; XIV, 94ss.), i tots dos s'assemblen vagament a *Escart*; també la penya *Ezkaurre*, el cim de muntanya damunt Isaba, V. de Roncal; amb aquest probablement res a veure: format probablement amb el negatiu *ez-* (*Top. Hesp.* II, 316-7) + *gau* 'fosca nit' i l'ensordiment *g* > *k*, que és normal darrera la *z*: *Ez-caray* 'sense cim' (de *garay*), *Ezcorena*, *Ez-caiz*; el gran cim de l'*Ez-kau-rre* sempre sobreix de les boires: 'el sense-tenebra', 'el de la gran claror' (*gau* 'la nit').

Si *Ezkaurre* és això, endevinem que *Ezcabarte* sembla format amb el mateix *ez- ez-kau* + *arte* 'entre clarors, entremig de serres soleïes' —amb el canvi de *y* + *a* en *-ba-*, que en basc és sistemàtic—, però en un doc. català trobo «lo grau de *Scabort*» any 1528, a Adraén (peu SO. del Cadí, a uns 50 k. E. d'Escart), en el qual hi ha *yá* > *q* (el fet corrent del cat. page-sívol, *quart* > *còrt*, *Dyàrria* > *Dòrria*, art. supra), i després *-uort* > *vort*; car també aquest grau de muntanya conduïa a les clarors del cim. *Ezcabarte* és més lluny, 10 k. N. de Pamplona, vall formada per 4 poblets, enquadrats entre serres: el més petit entre ells, però també el més alt i conservador es diu *Ezkaba*, on tenim aquell primitiu *ezkau* simplement provéit de l'art. *ezkau-a* 'la claror, el lloc més descobert, més lluminós'. Més difícil seria donar compte precís d'*Escarbonate* (relacionar-hi *Biscarbó* < *bizkar-gune*, *E.T.C.* I, 85?); potser *Ezkau-on-arte* format amb *on* 'bo', amb anticipació de la *r* *-bonarte* > *-arbonate*.

De tota manera ja es veu que *Escart* i els seus congeneres no havent-hi *y* ni *-b-* enlloc, no hi tindran res a veure.

¹ No en Först. 147, però postulat versemblant, puix que tant *ASK-* com *-HARD* eren components productius. — ² Hi ha cogn. *Escart* a Lda. i Bna. (*DAG.*,